

Cresporhaphis wienkampii en *Leptorhaphis contorta*, twee nieuwe schorsbewoners voor Nederland

A. Aptroot

Cresporhaphis wienkampii and *Leptorhaphis contorta* are reported for the first time from the Netherlands. The former was thought to be extinct worldwide, the latter was so far only known from N. America and Iceland. Both species have probably been overlooked, as they were found within walking distance from, respectively, the working laboratory and the living home of the author.

Naarmate de korstmossen van Nederland beter bekend worden, komt er meer aandacht voor onopvallende soorten. De soorten van de pyrenocarpe genera *Cresporhaphis* en *Leptorhaphis* zijn zo onopvallend, dat ze gewoonlijk pas thuis onder het binoculair gevonden worden. Toch zijn er vrij veel vondsten van vroeger bekend, en enkele soorten staan bekend als uitgestorven in Nederland. De taxonomie van de soorten is recent uitgezocht (Aguirre 1991), en van sommige soorten zijn zelfs uit de hele wereld geen recente vondsten meer bekend.

Groot was dus de verrassing, toen ik tussen materiaal van *Xanthoria parietina*, verzameld voor cursusdoeleinden op een eik naast mijn werkadres, het Centraalbureau voor Schimmelcultures te Baarn, enkele peritheciën aantrof van *Cresporhaphis wienkampii* (Lahm ex Haszlin) Aguirre. Deze soort is niet alleen nieuw voor Nederland, maar er zijn in het geheel geen recente vondsten van bekend (Aguirre 1991). Het materiaal stemt prima overeen met de beschrijving en met oud materiaal uit Duitsland (Hessen), gezien in het herbarium van het Senckenberg Museum in Frankfurt. Het materiaal is duidelijk gelicheniseerd met chlorococcoïde algen. Enkele details van de collectie: Prov. Utrecht, Baarn, Javalaan, coörd. 148,7/468,9, op *Quercus* langs weg, leg. A. Aptroot, 16 Jan. 1997, herb. Aptroot no. 40199. De soort groeit samen met o.a. *Lecanora conizaeoides*, *L.saligna*, *Physcia adscendens*, *P.tenella* en *Xanthoria parietina* op een circa 15 cm dikke, vrij jonge eik. Kortom een milieu wat overal in Nederland veel voorkomt.

Dat dergelijke onopvallende pyrenocarpen wellicht nogal over het hoofd worden gezien valt op te maken dat *Leptorhaphis contorta* Degelius, ook nieuw voor Nederland, werd gevonden in het park achter mijn huisadres in Soest. De soort was tot dusverre alleen bekend van Noord-Amerika en van IJsland. Het materiaal is niet gelicheniseerd, maar behoort tot een groep die traditioneel vooral door lichenologen wordt verzameld en waar ook gelicheniseerde soorten bijhoren (Aptroot 1995). Het stemt goed overeen met de beschrijving. Dat de soort over het hoofd gezien is zal ook aan het substraat liggen: gladde takken van vogelkers, waar ogenschijnlijk niets op groeit. Enkele details van de collectie: Prov. Utrecht, Soest, Gerrit van der Veenstraat, coörd. 147,9/465,2, op *Prunus padus* takken in park, leg. A. Aptroot, 2 Jan. & 18 Febr. 1995, herb. Aptroot no. 35572 & 35582. De soort groeit op circa 2 cm dikke takken in plantsoen in een park, ook weer een milieu wat overal in Nederland te vinden is.

Het uitsterven of sterk achteruitgaan van pyrenocarpen is in het verleden toegeschreven aan luchtvervuiling. Waarschijnlijk werkt het indirect: luchtvervuiling heeft de groei van algen bevorderd, waardoor er minder lege schors over is voor de pyrenocarpen, die vaak pioniers zijn op gladde schors. Het is nog niet duidelijk of de recente vondsten nieuwe voorkomens betreffen of dat de zoekintensiteit de beperkende factor is geweest.

Literatuur

- Aguirre-Hudson, B. 1991. A taxonomic study of the species referred to the ascomycete genus *Leptorhaphis*. Bulletin Brit. Mus. of Nat. Hist., Botany 21:85-192.
Aptroot, A. 1995. Schorsbewoners, een vergeten groep. Coolia 38:171-173.